

Главацька О. (2014) Сутність і особливості статевої соціалізації молоді як теоретична основа професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.. *Social Work and Education*, № 1, С. 64-71.

Ольга Главацька,

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
канд.пед.наук., доцент кафедри соціальної роботи*

СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ СТАТЕВОРОЛЬОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ ЯК ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Анотація. У статті розкрито сутність статевої соціалізації, обґрунтовано актуальність статевої соціалізації молоді й необхідність спеціальної підготовки майбутніх соціальних працівників до даного виду діяльності у вищих педагогічних закладах освіти. Вказано фактори, які впливають на процес статевої соціалізації. Охарактеризовано особливості статевої соціалізації.

Ключові слова: статево-рольова соціалізація, соціалізація, соціальний працівник.

Abstract. The article deals with the essence of sex-role socialization, Actuality sex-role socialization of young people and the need for special training of future social workers in this type of activity in the higher pedagogical educational institutions. These factors that affect the process of sex-role socialization. The features of sex-role socialization.

Keywords: statevovolova socialization, socialization, social worker care, social work and social workers.

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільства у зв'язку з переходом країни на нову систему ринкових відносин, загостренням своєрідної "моральної кризи", коли старі цінності зруйновані, а нові ще не сформовані, проблема виховання майбутнього громадянина, набуває особливої актуальності. Наслідки неправильного сімейного виховання дітей, низький рівень статевої соціалізації в школі, теоретична нерозробленість змісту і методів підготовки спеціалістів до статевої соціалізації молоді виливаються в глобальні соціальні проблеми.

Необхідність її вивчення зумовлюється як реаліями сучасного життя, так і процесами, що відбуваються в молодіжному середовищі.

Сьогодні в Україні середній вік початку статевого життя 15,9 років [8]. Сексуальний досвід має 50% 16-річних, 66% 17-річних і 90% 19–20-річних молодих людей [11]. У переважній більшості – це дошлюбні зв'язки. Медичні працівники відзначають, що захворюваність молоді на венеричні хвороби реєструється у віці 14-19 років [13]. За останні п'ять років кількість захворювань на сифіліс серед 14-річних хлопців збільшилась в Україні у 4 рази, у віці від 15 до 17 років – у 8 разів. Захворювання на цю хворобу серед дівчат-підлітків зросло відповідно за цей період у 5 разів [6]. Значно збільшилось число розлучень. Причин розлучень є чимало, але 3/4 шлюбів розпадаються через моральну невідповідність молодих людей до життя в сім'ї, через те, що вони не мають необхідних знань, підходять до важливих життєвих питань легкоковажно [15].

За даними дослідження науковця Л. І. Мороз юнаки (79–86,4%) і дівчата (74,4–95,4%) із сексуальним досвідом майже не спілкуються з батьками на сексуальні теми. Згідно з наведеними даними, дівчата із раннім досвідом статевих стосунків вказують на конфлікти у стосунках з матерями (37%). 39% не змогли сформувати свого ставлення до матері, у багатьох відчувається відчуженість у стосунках [16].

За останні десятиліття процес статевої соціалізації підростаючого покоління ускладнився низкою об'єктивних причин. Багато традиційних статевих розбіжностей трансформуються й перестають бути обов'язковою соціальною нормою. Жінки претендують на рівні права з чоловіками, освоюють нові для себе заняття, що супроводжується їх психологічною самозміною. Сьогодні представники „прекрасної” статі відрізняються більшою рішучістю, самостійністю й активністю, ніж раніше, беруть участь у процесі прийняття політичних рішень, досягають високих результатів у „чоловічих” галузях діяльності. Усе це неминуче відображається на соціальному житті суспільства.

Суттєві зрушення відбуваються в сексуальній культурі. У 1997 р. на конгресі у Валенсії Всесвітньою Сексологічною Асоціацією було прийнято „Декларацію сексуальних прав”, де говориться, що „сексуальність – органічна частина особистості будь-якої людської істоти, її повний розвиток залежить від задоволення базових людських потреб, таких, як бажання контакту, інтимності, вираження емоцій, задоволення, ніжності й любові... Сексуальна свобода містить можливість для індивідів вповні виразити свій сексуальний потенціал. Однак це виключає всі форми сексуального примусу, ставить підприємливість та інтелект вище фізичної сили, припускає й навіть вимагає прояви ніжності й душевної тонкості, а також приборкання почуттів і поривів” [11, с.15]. Сьогодні ідеальний чоловік – це енергійна, ділова, ерудована, терпима, товариська й добра людина. У сучасній жінці цінуються приблизно такі само якості. Жінка прагне мати не тільки класичні риси жіночності, але ще й ті якості, які раніше вважались монополією чоловіків. Вона хоче бути не просто ніжною, чуйною, ласкавою, але й розумною, енергійною, сексуальною, підприємницькою.

Сьогодні надаються можливості й хлопчикам, і дівчаткам бути активними, показати свою унікальність, реалізувати свої здібності. Якщо раніше дівчаток виховували як майбутніх жінок і матерів, навчали тільки домоведенню й рукоділлю, то тепер перед ними розкриваються більш широкі можливості. Хлопчики, у свою чергу, можуть реалізувати себе в тих галузях людської діяльності, які раніше вважались переважно жіночими.

Метою статті є розкриття сутності й особливостей статевої соціалізації як теоретичної основи підготовки майбутніх соціальних працівників у вищих педагогічних закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Наукове вивчення цієї проблеми має свою історію й свої напрямки. Особливості статевої соціалізації й психосексуального розвитку дитини досліджено в роботах Г. Васильченко, М. Кле, В. Кагана, І. Кона, Т. Говорун, В. Романової, В. Слєпкової. Питанням статевого виховання дітей різного віку присвячено праці Д. Ісаєва, В. Карпікова, Д. Колесова, В. Кочеткова, Ю. Орлова, Н. Сельверової, А. Хрипкової. Підготовку школярів до сімейного життя вивчали І. Гребенніков, С. Ковальов, В. Кравець, І. Мезеря, Н. Новикова, І. Трухін, Є. Черепова. У їхніх працях накопичено певний фонд наукових знань про статевою соціалізацію школярів, але проблем, які вимагають їх наукового розв'язання, набагато більше.

За останні десятиліття спостерігається активний науково-педагогічний пошук і розробка окремих питань професійної підготовки студентів (дослідження А. Акимової, Л. Ахтарисової, М. Бойчевої, В. Васенко, Н. Слової, Л. Заремби, Т. Зотєєвої, В. Рязанцевої, С. Ткачова, Н. Хмель, Т. Яценко). Наукові основи професійно-педагогічної освіти і формування особистості сучасного

вчителя висвітлено в працях О. Абдуліної, Ю. Азарова, С. Архангельського, І. Зязюна, В. Крутецького, Н.Ничкало, О. Мороза та ін.

У сучасних дисертаційних та монографічних дослідженнях дедалі частіше порушуються такі проблеми, як: взаємостосунки у сім'ї, підготовка учнівської молоді до сімейного життя, морально-статеве виховання школярів та інші. У той же час недостатньо вивчені проблеми педагогічного керівництва процесом статевої соціалізації молоді і, зокрема, підготовки майбутніх спеціалістів до цієї роботи. Автори окремих дисертацій (В. О. Бойко, М. Г. Вієвська, М. І. Гей, Є. М. Черепова та ін.) розглядали лише певні аспекти цієї проблеми. Жодне із досліджень не ставить об'єктом вивчення професійну підготовку студентів у педагогічних закладах освіти до статевої соціалізації молоді.

Розв'язання проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до статевої соціалізації учнів повинно спиратися на міцний науково-теоретичний фундамент, який у даному випадку являє собою обґрунтовану систему наукових знань, що містять основні сутнісні характеристики статевої соціалізації особистості.

До таких характеристик ми відносимо визначення вихідних понять і передусім понять „соціалізація" і „статева соціалізація". По-друге, це змістовна характеристика процесу статевої соціалізації; по-третє, виявлення особливостей статевої соціалізації порівняно з іншими її напрямками.

Поняття „соціалізація" сьогодні широко використовується представниками філософії, психології, соціології, педагогіки й інших наук. Виникнення цього поняття пов'язане з іменами французького соціолога Г. Тарда й американського соціолога Ф. Гіддінгса (кінець XIX ст.). У сучасній літературі існує багато робіт, у яких подано трактування соціалізації, розкрито її етапи, механізми й типи [4; 5; 10; 12; 14].

Відразу відзначимо, що відносно розуміння процесу соціалізації найближчими нам є позиції Н.Лукашевича, погляди якого змістовно дозволяють нам підійти до питань вивчення одного з напрямків соціалізації, а саме статевої соціалізації. Н. Лукашевич під соціалізацією розуміє „процес становлення особистості як суспільної істоти, у ході якого складаються її багатоманітні зв'язки із суспільством, засвоюються орієнтації, цінності, норми, відбувається розвиток особистісних властивостей, формується активність і цілісність особистості, набувається соціальний досвід, накопичений людством за весь період розвитку". Індивід виступає як об'єкт і суб'єкт соціалізації, оскільки бере участь у творчо-перетворювальній суспільній діяльності. Згідно з розробленою Н.Лукашевичем адаптивно-розвиваючою концепцією соціалізації, людина протягом усього свого життя адаптується до різноманітних життєвих умов. Кожна адаптація збагачує соціальний досвід людини, робить його більш соціалізованим [7].

Для того, щоб виявити сутнісні характеристики статевої соціалізації слід звернутися до найбільш вживаних у науковій літературі формулювань понять „статева соціалізація" і „статева соціалізація". Термін „статева соціалізація" з'явився раніше, ніж термін „статева соціалізація". Останній став використовуватися педагогами й психологами тільки з кінця 90-х років, і можна сказати, що він є модернізованим варіантом першого, оскільки означає те саме, що й перший, але в контексті ролі теорії.

Наукової літератури, у якій міститься формулювання необхідних нам термінів, обмежена кількість. Ми спирались на дослідження Т.Говорун, Д.Ісаєва, В.Кагана, І.Кона, Г.Крайг, Дж.Мані, Т.Машихіної, В.Романової, Л. Столярчук.

За визначенням І.Кона, статева соціалізація – процес, у ході якого індивід засвоює певну статеву роль і правила сексуальної поведінки [13]. Т.Говорун статевою соціалізацією тлумачить як функцію суспільства, „яка полягає в спрямуванні розподілу тендерних ролей, розширенні їхнього

діапазону, гармонізації міжстатевої взаємодії в різних сферах людського буття" [7]. В.Романовою статеворольова соціалізація розглядається як „процес засвоєння індивідами соціокультурних цінностей, що зумовлюють більшість наявних особливостей статеворольової поведінки особистості" [10].

Найбільш повно, на нашу думку, розкриває зміст поняття „статеворольова соціалізація" Л.Столярчук. У її розумінні статеворольова соціалізація – „процес і результат загального й психосексуального розвитку дівчинки/хлопчика по мірі входження в соціальні відносини відповідно до особливостей вікових етапів дорослішання" [18, с.40]; „процес розвитку особистості, індивідуальності дівчинки, хлопчика, дівчини, юнака в реальній життєдіяльності, який здійснюється в системі взаємин з дорослими, ровесниками своєї й протилежної статі й самим собою" [18, с.42]. Вона вибудовує такий взаємозв'язок: розвиток – статеворольова соціалізація – статеворольове виховання. „Розвиток — загальний процес становлення дівчинки й хлопчика, дівчини і юнака. Статеворольова соціалізація – процес і результат розвитку, зумовлений конкретними соціальними умовами. Статеворольове виховання – відносно соціально контрольований процес розвитку хлопчика й дівчинки в ході їх статеворольової соціалізації". І далі уточнює, що „статеворольове виховання передбачає врахування статеворольових та індивідуальних особливостей розвитку хлопчиків і дівчаток шкільного віку й на основі розробленої концепції й методики – спеціально організовану, цілеспрямовану педагогічну діяльність з розвитку здібностей до реалізації статеворольового репертуару, оволодіння вміннями й навичками відповідної поведінки, становлення жіночої/чоловічої індивідуальності" [18, с.43].

Поняття статевої ролі й статевої ідентичності (статевої приналежності) тісно взаємопов'язані, але не тотожні. Статева роль – це система, середовищних стандартів, приписів, нормативів, очікувань, яким повинен відповідати індивід, щоб його визнавали чоловіком (хлопчиком) чи жінкою (дівчинкою) [8]. Статева ідентичність являє собою „єдність поведінки й самосвідомості індивіда, який зараховує себе до певної статі й орієнтується на вимоги відповідної статевої ролі" [8]. Згідно з Дж. Мані, статева ідентичність – суб'єктивне переживання статевої ролі; статева роль — публічне вираження статевої ідентичності [2].

Статеворольова поведінка визначається як „система дій, очікувана від людини певної статі, яка залежить від соціально-статевого статусу (чоловік, жінка) і реалізується відповідно до соціально-статевої ролі й уявлень про себе як особистість певної статі" [2, с.43]. Повноцінним представником своєї статі є індивід, який має первинні й вторинні особливості певної статі й вважає себе її представником. Розвиток людини як представника певної статі – процес, що відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх сил. До внутрішніх сил ми відносимо біологічні спадкові чинники, до зовнішніх – впливи навколишнього середовища.

Після народження, коли на дитину починає впливати навколишнє середовище, „вступає в силу" процес статеворольової соціалізації. Передусім це виявляється в ставленні до новонародженого як до хлопчика чи дівчинки, яке визначає генітальна зовнішність малюка. Потім дитину починають виховувати відповідно до її статевої приналежності. При цьому дуже важливо і для самої дитини, і для людей, які її оточують, щоб „загальна схема її тіла" відповідала її паспортній статі [2, с.67].

Першим важливим результатом статеворольової соціалізації є усвідомлення дитиною своєї статевої приналежності (ідентичності). На думку дослідників Д. Колесова й Н. Сельверової, цій події передують інші, не менш важливі, а саме – уміння розрізняти статево-приналежність інших людей. Уже до року діти розрізняють людей за статтю. Цю здатність особливо чітко можна спостерігати, коли дитина виявляє негативізм до сторонніх чоловіків чи жінок. Розбіжність статевої приналежності інших людей становить хронологічно перший компонент самого поняття статевої приналежності. До трирічного віку діти добре знають свою статево-приналежність і починають аналізувати її ознаки [2, с.97-102].

Дослідники Д. Ісаєв і В. Каган відзначають, що до трьох, максимум до п'яти–шести років складається уявлення дитини про приналежність до певної статі. Автори називають цей процес первинною статевою ідентифікацією, під час якої „зкладаються не тільки риси особистості взагалі, але й основи мужності й жіночності, які надзвичайно сильно впливають на весь подальший хід формування особистості чоловіка і жінки” [9, с.44]. До 5-6 років ще можуть виникнути незрозуміння з приводу генітальних розбіжностей хлопчиків і дівчаток, можливі уявлення про зміну статевих органів. У 6–7 років поняття статевої приналежності складається в дітей як необоротна якість. У цей період починається процес диференціації діяльності, установок і цінностей. Г. Крайг характеризує цей ступінь розвитку як „константність статі” [9].

Після того, як дитина усвідомила свою статевою приналежність, вона починає й поводитись відповідно своїй статі. Тобто, можна сказати, що статеворольова поведінка є закономірним наслідком усвідомлення статевої приналежності й другим результатом процесу статеворольової соціалізації. Мається на увазі усвідомлена поведінка, а не несвідоме копіювання дій і вчинків дорослих. Засвоєння дитиною механізмів статеворольової поведінки забезпечує їй успішне включення в соціальні відносини, дає можливість пристосовуватись до нових життєвих ситуацій.

Мотиви, які спонукають дитину поводитись як представник своєї статі, розкриваються в трьох теоріях. Перша – теорія ідентифікації, де підкреслюється роль емоцій і наслідування, вважається, що дитина несвідомо імітує поведінку дорослих, представників своєї статі. Другою є теорія статевої типізації, яка надає вирішального значення механізмам психічного підкріплення (діти отримують заохочення за вчинки, які характеризують їх як представників чоловічої чи жіночої статі, і засуджуються за поведінку, яка не відповідає їх статевої приналежності). Третя – теорія самокатегоризації, яка підкреслює значення самосвідомості (дитина спочатку засвоює уявлення про чоловіків і жінок, потім визначає себе як хлопчика чи дівчинку й після цього будує свою поведінку).

Усі ці теорії можна назвати взаємодоповнюючими, оскільки вони розглядають процес статеворольової соціалізації з різних сторін. Теорія статевої типізації показує виховну функцію дорослих, які беруть участь у процесі соціалізації дитини. Теорії самоідентифікації й самокатегоризації розкривають позицію самої дитини, яка вступає у взаємодію з навколишнім середовищем [2].

Г. Крайг відзначає, що вже з віку немовляти поведінка хлопчиків і дівчаток особливим чином стимулюється дорослими. Хлопчиків дорослі спонукають проявляти велику фізичну активність, повзати, грати, а з дівчатками поводяться м'якше, виявляють по відношенню до них більше ніжності.

Демонструвати статеворольову поведінку діти починають у п'ять років. Але деякі моделі поведінки, характерні для своєї статі, вони засвоюють і програють уже в трирічному віці. Так, трирічні дівчатка грають з ляльками, допомагають сервірувати стіл, а трирічні хлопчики грають з машинками, будують з конструктора. Разом з дорослішанням поведінка дитини повинна все більше відповідати її статевої приналежності [2, с.55-60].

Особливо слід виділити підлітковий вік, у якому тілесна організація й генітальна морфологія зазнають специфічного розвитку. Цей вік вважається кризовим періодом статевої ідентичності й характеризується реорганізацією способу „фізичного Я”. Із завершенням пубертатної перебудови статури „в основних своїх рисах стабілізується на дорослому рівні”. Помітно змінюється й статеворольова поведінка підлітків. У своїй поведінці підлітки – хлопчики й дівчатка – стараються бути схожими на дорослих чоловіків і жінок, прагнуть відповідати стереотипам маскулінності й фемінінності [3].

Перший етап статеворольової соціалізації дитини проходить у сім'ї, і вирішальне значення в ньому відводиться батькам. Роль батьків у засвоєнні дитиною статевої ролі не зменшується й у подальшому, а стає лише одним з багатьох найважливіших чинників процесу статеворольової

соціалізації. Ставлення батьків до своїх дітей визначається особистим досвідом і культурними стереотипами. На спілкування батька з синами й дочкою певною мірою впливає стиль відносин між статями, тому батько дуже часто ставиться до дочок, як до маленьких жінок, а мати ставиться до синів, як до маленьких чоловіків. Поведінка батьків з дітьми різної статі має і інші, менш помітні відмінності, які визначаються за інтенсивністю тілесного контакту, тоном мовлення та ін.

Ролі батька й матері однаково рівноцінні в процесі статевої соціалізації, оскільки діти реагують не просто на поведінку своїх батьків, а на поведінку, пов'язану з їхньою статтю [9].

Винятково важливу роль у процесі статевої соціалізації відіграють ровесники своєї й протилежної статі. Ровесники оцінюють будову тіла й поведінку дитини й підтверджують чи, навпаки, ставлять під сумнів її статевої ідентичності. Тому в колі друзів поведінка повинна відповідати критеріям фемінінності й маскуліності, які набагато більш жорсткі, ніж у світі дорослих. Маскуліні риси традиційно цінуються вище, ніж фемініні. Уявлення в хлопчиків про те, яким повинен бути чоловік, зазвичай більш завищені, ніж у дівчаток. Якщо поведінка дитини не відповідає її статі, то ставлення ровесників до неї змінюється. Фемініні хлопчики нехтуються ровесниками своєї статі, але зате охоче приймаються дівчатками. Маскуліні дівчатка легко взаємодіють з ровесниками і своєї, і протилежної статі, але переважно дружать з хлопчиками [17].

Разом з тим, як людина включається в соціальні відносини, збільшується кількість людей різного віку, які прямо чи опосередковано впливають на процес її статевої соціалізації. Усі вони є носіями інформації про поле, стереотипи маскуліності/фемінінності, статеві ролі, статевою поведінку. Засвоюючи ці знання й програючи різні ролі, людина формується як особистість, індивідуальність, вибирає стиль і репертуар власної статевої поведінки.

Формування особистості людини чоловічої/жіночої статі здійснюється одночасно в трьох галузях, що перетинаються: у діяльності, у спілкуванні й самопізнанні. У діяльності відбувається засвоєння нових статевих ролей і осмислення їх значимості. Під спілкуванням розуміють примноження контактів людини з іншими людьми своєї й протилежної статі, причому на кожному віковому етапі спілкування має свою специфіку. Самопізнання особистості містить три компоненти: знання себе як представника чоловічої/жіночої статі (підсвідомий компонент), оцінка свого чоловічого/жіночого „Я” (емоційний компонент), ставлення до себе як до чоловіка (хлопчика), жінки (дівчинки).

Однією з особливостей статевої соціалізації, яку необхідно виділити передусім, є пряма залежність процесу статевої соціалізації від біологічної статі людини. Іншими словами, характер статевої соціалізації людини визначається тим, представником чоловічої чи жіночої статі є ця людина.

До біологічно обумовлених статевих відмінностей, які відіграють суттєву роль у процесі статевої соціалізації дитини, ми відносимо нерівномірність фізичного розвитку й статевого дозрівання хлопчиків і дівчаток. У середньому розвиток і статеве дозрівання дівчаток починається й завершується раніше, ніж у хлопчиків. Дівчатка випереджають хлопчиків приблизно на два роки. Так, 12-річна дівчинка – це вже підліток, організм якого швидко росте й дозріває, тоді як 12-річний хлопчик у фізичному відношенні ще не вийшов з допідліткового віку. Пік фізичного розвитку – збільшення довжини й маси тіла – припадає в дівчаток на 11-12, а в хлопчиків – на 13-14 років. Статеве дозрівання дівчат завершується в 15-17, а в юнаків – у 17-19 років [14].

Другою особливістю статевої соціалізації є зумовленість процесу статевої соціалізації психосексуальною культурою суспільства.

Щодо загальноприйнятої статевої поведінки відзначимо, що вона є механізмом реалізації статевих стереотипів і статевих ролей. Суттєву роль у формуванні моделей статевої поведінки молоді відіграють засоби масової комунікації. Телебачення – найдоступніше й найпопулярніше серед молодих людей джерело інформації про взаємини статей. Трансляція сцен

насильства й еротики по телебаченню стала звичним явищем. Телевізійний ефір досить агресивний. На телеекранах можна побачити жорстку поведінку чоловіка щодо чоловіка, жінки щодо чоловіка, а також еротичну й фізично жорстку поведінку щодо жінки. Подібна інформація негативно впливає на статево-рольову соціалізацію дітей. Неповага достоїнства й прав особистості, агресія до осіб своєї й протилежної статі може сприйматись ними як допустима в суспільстві поведінка.

У процесі статево-рольового виховання не можна ігнорувати статево-рольову приналежність дитини, але також не можна й перебільшувати її роль. Педагогам необхідно навчитися підходити до дітей, виходячи з індивідуальних особливостей останніх. Про ефективність статево-рольового виховання можна говорити в тому випадку, якщо дитина стає суб'єктом статево-рольової соціалізації і її діяльність спрямована на саморозвиток і самовдосконалення себе як представника чоловічої/жіночої статі.

Третю особливість, на нашу думку, визначає специфічна спрямованість процесу статево-рольової соціалізації на людські стосунки; і тільки в тому випадку, якщо в цих стосунках будуть присутні й інтимність, і дружба, і любов, людина зможе відчувати повноту життя й зрозуміти її зміст.

Висновок. Здійснений теоретичний аналіз проблеми статево-рольової соціалізації молоді дозволяє нам сформулювати основні висновки, які в цьому випадку носять концептуальний характер, оскільки дають наукові орієнтири в побудові системи підготовки майбутніх соціальних працівників до статево-рольової соціалізації:

1. У якості вихідного поняття соціалізація розглядається нами як процес соціального становлення особистості, у процесі якого людиною встановлюються багатоманітні суспільні зв'язки, засвоюються орієнтації, норми, набувається накопичений людством соціальний досвід, відбувається розвиток особистісних якостей, формується активність і цілісність особистості людини.

2. Статево-рольова соціалізація тлумачиться нами як процес і результат загального й психосексуального розвитку дівчинки/хлопчика відповідно до вікових особливостей дорослішання, зумовлений конкретними соціальними умовами; як процес розвитку особистості, індивідуальності дівчинки/хлопчика, дівчини/юнака в реальній життєдіяльності, який здійснюється за допомогою взаємин з дорослими, ровесниками своєї й протилежної статі й самим собою, що й становить її сутнісну характеристику.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний аналіз усіх аспектів проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до статево-рольової соціалізації молоді. Її складність, багатогранність і надзвичайна актуальність вимагає подальшого поглиблення змісту, форм, вдосконалення засобів формування у студентів необхідних знань, вмінь, розширення можливостей практичної соціально-виховної роботи в умовах навчання у вищих навчальних закладах.

Список використаної літератури:

1. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М.Андреева. – М. : Аспект. Пресс, 2006. – 376 с.
2. Бондаренко Р.А. Педагогические условия полоролевой социализации подростков: дис. ... канд. пед. наук / Р.А. Бондаренко – Ярославль, 1999. – 157с.
3. Васютинский В.О. Хлопці і дівчата: статево-рольове виховання у родині / В.О. Васютинский // Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини. – К. : Ін-т змісту і методів навчання, 1996. – С. 59-69.
4. Волкова Н.П. Педагогіка / Н.П. Волкова. – К. : Академ. – 2002. – 575 с.
5. Галагузова Ю.Н. Социальная педагогика / Ю.Н.Галагузова, Г.В. Сорвачева, Г.Н.

Штинова. – М. : Гуманит. – Изд. центр Владос, 2001. – 224 с.

6. Рыков С.Л. Гендерные исследования в педагогике / С.Л. Рыков // Педагогика. – 2001. – № 7. – С. 17-22.
7. Говорун Т.В. Соціалізація статі як фактор розвитку Я-концепції / Тамара Василівна Говорун // Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини. – К. : Ін-т змісту і методів навчання, 1996. – С. 86-105.
8. Говорун Т. В. Сексуальність та статеве поведінка в Україні / Говорун Т. В., Ворник Б. М. – К. : ІСДО, 1995. – 51 с.
9. Говорун Т. В. Батькам про статеве виховання дітей / Т.В.Говорун, О.М. Шарган. – К. : Рад. школа, 1990. – 157 с.
10. Голованова Н.Ф. Социализация школьников как явление педагогическое / Н.Ф. Голованова // Педагогика. – 1998. – № 5. – С. 42-45.
11. Завражин С.А. Сексуальная деструктивность несовершеннолетних / С.А.Завражин. – М. : Прометей, 1996. – 86с.
12. Ковалева А.И. Концепция социализации молодежи: нормы, отклонения, социализационная траектория / А.И. Ковалева // Социс. – 2008. – № 1. – С. 109-115.
13. Кон И.С. Сексуальная культура XXI в. / И.С. Кон // Педагогика. – 2003. – № 4. – С. 3-15.
14. Котова И.Б. Социализация и воспитание / И.Б. Котова, Е.Н. Шиянов. – Ростов н/Д, 1997.
15. Кравець В. П. Психолого-педагогічні основи підготовки школярів до сімейного життя / Володимир Петрович Кравець – Тернопіль : Богдан, – 1997. – 180 с.
16. Мороз Л. І. Особливості прояву ціннісних орієнтацій у міжстатевій поведінці молоді раннього юнацького віку: дис. ... канд. пед. Наук / Л.І. Мороз. – К., 1993. – 184 с.
17. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / Василь Олександрович Сухомлинський – К. : Рад. школа, 1978. – 264 с.
18. Столярчук Л.И. Педагогические аспекты полоролевого воспитания / Л.И. Столярчук // Педагогика. – 2003. – № 5. – С. 38-43.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2014

Стаття прийнята до друку 16.04.2014